

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ З СИНДРОМОМ ДАУНА В
ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

О. А. МАКСИМЕНКО, магістрант спеціальності «Соціальна робота»;

С. О. КУБІЦЬКИЙ, кандидат педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри методики навчання та управління навчальними закладами,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: kubitskiy@ukr.net

Анотація. У статті розглянуто характерні психофізіологічні особливості соціальної взаємодії дітей з синдромом Дауна. Охарактеризовано основи та принципи роботи з такими дітьми, висвітлено особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми з синдромом Дауна в системі закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: соціальний педагог, ранній розвиток, синдром Дауна, дитина з синдромом Дауна, генетичні відхилення, педагогічний вплив.

Актуальність (Introduction). Сьогодні, серед великої кількості соціальних проблем, що є актуальними для України, проблема соціалізації людей з особливими потребами потребує особливої уваги з боку держави. Адже, такі люди, будучи повноправними громадянами нашої держави, щодня стикаються з великою кількістю складнощів, що проявляються в різних сферах їх життя та з упередженим ставленням до себе.

Протягом історії розвитку людства, люди пройшли шлях від диктату соціуму, розпорядчого позбавлятися від неповноцінних немовлят, до розуміння необхідності надання допомоги і підтримки таких людей.

У цивілізованих країнах усі діти з синдромом Дауна виховуються в сім'ях. Багато з них відвідують звичайні заклади дошкільної та середньої освіти, де вони вчаться читати і писати. Перебуваючи серед типово розвинених однолітків, така дитина отримує приклади нормальної, відповідної до віку поведінки.

Важливою в цьому процесі є саме роль соціального педагога, що працює з дитиною. Саме від нього залежить успіх дитини у соціалізації та здобутті основних навичок самообслуговування. При соціально-педагогічній роботі з такою дитиною треба розуміти, що синдром Дауна – це не хвороба. Слово «синдром» означає певний набір ознак, за якими навіть візуально можна виявити таку дитину, чи особливості розвитку дитини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Протягом останніх років значно збільшилась кількість статей, що призначені дослідженню синдрому Дауна, його психологічних, соціальних та фізіологічних особливостей тощо. Проблемою фізичної та психічної реабілітації людей з обмеженнями психофізичного розвитку займалися сучасні вітчизняні та іноземні фахівці в галузі корекційної педагогіки та психології (В. Бондар, Ю. Бріскін, Т. Гаврилова, О. Глоба, В. Липа, Б. Сермєєв, В. Синьов, Є. Соботович, Н. Стадненко, В. Тарасун, А. Шевцов, М. Шеремет та ін.). Провідні дослідники розвитку навичок спілкування дітей з синдромом Дауна сучасного періоду М. Бруні, С. Вайнерман, Н. Гіренко, П. Жиянова, Л. Камін, П. Лаунтеслагер, П. Уіндерс, Д. Фідлер та ін. [6].

Метою (purpose) даної статті є аналіз особливостей соціально-педагогічної роботи з дітьми з синдромом Дауна в закладах дошкільної освіти, адже він є першим соціальним інститутом, де формуються основні навички спілкування.

Результати (Results). Як відомо, розумовий розвиток та інтелектуальні навички дітей з синдромом Дауна є дещо нижчі, прийнятих за нормальні, норми, зокрема:

- *мислення*; при виконанні невербальних завдань, таких як класифікація предметів, рахункові операції тощо, деякі діти із синдромом Дауна можуть показувати достатньо хороші результати. Актуальними є певні труднощі у формуванні здатності мислити і вибудовувати докази [1].

Абстрактні поняття, в більшості випадків, є чимось недосяжним для розуміння дитини. Також може бути ускладнено вміння вирішувати практичні проблеми, що з'являються;

- *мовленнєвий розвиток*; характеризується сповільненими темпами. Він проходить не за одним і тим же незмінним зразком. Якоюсь мірою про це свідчить широкий діапазон віку, який приймається за нормативний. Перше слово може з'явитися у віці від 17 місяців до 5,5 років. Характерною рисою є те, що розвиток імпресивного мовлення дещо випереджає розвиток експресивного (діти краще розуміють мовлення оточуючих, виконують прості інструкції, включаються в гру, а самостійне мовлення при цьому обмежене). Часто діти запам'ятовують окремі фрази, не розуміючи змісту кожного слова або фрази в цілому.

В активному мовленні діти із синдромом Дауна користуються однослівними реченнями (частіше це слова-назви). Досить широко використовують при цьому жестові підкріплення. Словниковий запас іменників випереджає рівень оволодіння синтаксисом, тому фрази дуже прості і короткі. Словниковий запас взагалі дуже обмежений, хоча розуміння зверненого мовлення достатнє для оволодіння фразою;

- *пам'ять*; характерна гіпомнезія (зменшений об'єм пам'яті). Дітям потрібно більше часу для вивчення та засвоєння нових навичок, заучування і запам'ятовування нового матеріалу. Спостерігається недостатність слухової короточасної пам'яті і обробки інформації, яку дитина отримала на слух;

- *уява*; образ не виникає в уяві, а сприймається лише зорово. Діти здатні співвідносити частини малюнка, але поєднати їх в одне ціле не можуть;

- *сприйняття*; зорове сприйняття характеризується тим, що діти не бачать деталі в цілому, фіксують увагу на одиничних особливостях зорового образу, уникають складних образотворчих конфігурацій, відволікаються на більш яскраві. Таке надання переваги зберігається протягом усього життя.

Багаточисельні експерименти виявили, що діти з синдромом Дауна ліпше оперують матеріалами, які вони сприймали зорово, а не на слух. Діти не можуть інтегрувати власні відчуття – одночасно концентрувати увагу, слухати, бачити і реагувати, тобто не мають можливості у визначений момент часу обробити сигнали більш, ніж від одного подразника;

- *емоції*; у дітей із синдромом Дауна виділяється збереженість елементарних емоцій. Більшість з них лагідні, доброзичливі. Деякі проявляють позитивні емоції до дорослих, контактують з ними, деякі – переважно до тих людей, з якими вони постійно спілкуються. Позитивні емоції спостерігаються частіше, ніж негативні. Коли в них щось не виходить, вони, звичайно, не засмучуються. Не завжди можуть правильно оцінити результати своєї діяльності, емоції задоволення звичайно супроводжують закінчення заняття, яке, при цьому, може бути проведено неправильно. Їм властиві страх, радість, сум.

Звичайно емоційні реакції за силою не відповідають причині, що їх викликала. Частіше вони виражені недостатньо яскраво, хоча зустрічаються і занадто сильні переживання з незначної причини;

- *поведінка*; характеризується, в основному, слухняністю, легкою підкорюваністю, доброзичливістю, іноді лагідністю, готовністю робити все на прохання. Діти легко вступають у контакт. Але можуть зустрічатися різноманітні поведінкові розлади [1].

Що стосується етапів розвитку, то у дітей з синдромом Дауна спостерігається певна затримка в порівнянні з дітьми з типовим розвитком. Ця затримка може бути викликана різними факторами, або навіть їх сукупністю, але головним її фактором є – відсутність ранньої та постійної стимуляції в середовищі, де проживає дитина. Саме тому «правильне» та стимулююче середовище дитини є важливим для сприяння і розвитку соціальних навичок.

Так як дитячий садок є основним соціальним інститутом, що сприяє розвитку дитини з синдромом Дауна (адже він заохочує пізнавальні функції та соціальні навички), нами було досліджено основи та принципи соціально-педагогічної роботи з такими дітьми в закладі дошкільної освіти № 469 міста Києва. В даному закладі функціонує інклюзивна група, де навчаються 6 дітей з синдромом Дауна.

Робота вихователів групи та соціального педагога будується на вікових, психологічних та фізіологічних особливостей дитини.

Головне правило роботи полягає не в лікуванні або корекції, а в залученні та стимуляції до залучення дитини до «звичайного/нормального» життя – тобто, спілкування з

близькими і однолітками. Діти навчаються за особливим (складеному індивідуально) навчальним планом у звичайному колективі.

На власному досвіді ми переконалися, що діти з синдромом Дауна мають не тільки слабкі, але й сильні сторони, і, відповідно, потребують не стільки у спрощеній, скільки в індивідуальній програмі навчання.

Дітям з синдромом Дауна складніше узагальнювати, доводити, розмірковувати, освоювати нові навички та концентруватися через численні фактори, що гальмують процеси навчання (відставання у моторному розвитку; можливі проблеми зі слухом і зором; проблеми з розвитком мовлення; слабка та короткочасна слухова пам'ять); зате вони, як правило, володіють хорошими здібностями до візуального навчання (наприклад, їм нескладно вивчити і використовувати написаний текст) [1].

Тому при навчанні і вихованні дитини з синдромом Дауна вихователі та батьки спираються на більш сильні здібності, що дає можливість долати більш слабкі якості.

Діти з синдромом Дауна в садочку відвідують індивідуальні та групові види занять, кожне з яких має свою мету та завдання. На кожному занятті вихователь чи соціальний педагог оцінює рівень розвитку та прогресу дитини з синдромом Дауна.

Оцінка допомагає виявити сильні і слабкі сторони дитини. Вона необхідна для того, щоб правильно вибрати стратегію роботи з дитиною з синдромом Дауна і вибрати завдання, що зміцнять сильні позиції дитини і допоможуть їй просунутися в тих областях, де вона слабша, тобто визначити «зону найближчого розвитку» [5].

Експериментальним шляхом нами було виявлено, що діти, які відвідують індивідуальні і групові заняття, засвоюють нову інформацію набагато швидше, ніж діти, які відвідують лише групові чи індивідуальні заняття. Це пояснюється тим, що вихователь чи соціальний педагог перед кожним індивідуальним заняттям розробляє план, зважаючи на сильні та слабкі сторони дитини. Тобто, на індивідуальному занятті дитина засвоювала нову інформацію чи оволодівала новим вмінням, а на груповому занятті, відбувався процес закріплення.

Також слід зауважити, що на груповому занятті, окрім процесу закріплення, відбувається також процес спілкування, що сприяє соціалізації дитини з синдромом Дауна та засвоєння нею основних навичок соціальної взаємодії. Багато задач вирішуються під час ігор з однолітками. Наприклад, у процесі звичайної дитячої гри розвивається дрібна моторика та елементи самообслуговування [2].

Також було виявлено, що більшу ефективність приносять заняття, що є короткими, змінюючи види діяльності. Наприклад: 15 хвилин – розвиток дрібної моторики, 15 хвилин – ігрові заняття, 15 хвилин – читання, розгляд ілюстрацій. Разом – 45-50 хвилин. Вирішуючи ці питання, потрібно не боятися йти шляхом проб і помилок [4]. Заняття повинні бути цікавими і збалансованими.

Висновки і перспективи (Discussion). Соціально-педагогічна робота з дітьми з синдромом Дауна в закладі дошкільної освіти – це цілий комплекс, що спрямований не стільки на освіту, як на соціальну адаптацію та інтеграцію їх до суспільства.

На основі вивчення літературних джерел та власного емпіричного дослідження, можемо констатувати, що для оптимального розвитку дитини з синдромом Дауна та для її соціалізації, треба щоб вона відвідувала соціальні інститути з самого раннього віку; робота з дитиною з синдромом Дауна повинна проводитися в індивідуальному та в груповому режимі для ефективнішого навчання.

Поступово діти з синдромом Дауна набувають нові знання, уміння та соціальні навички, що в свою чергу, дозволяє їм ставати більше самостійними в житті.

Спілкуючись та граючи з однолітками, діти з синдромом Дауна, переймають необхідні звички, практичні уміння і моделі соціальної поведінки, всі вони відпрацьовуються в природно-виникаючих ситуаціях і у відповідний для цього час.

Паралельно з соціально-педагогічною роботою в дитячому садку повинна вестися відповідна робота з батьками. Адже в роботі з дитиною з синдромом Дауна потрібно дотримуватися єдиної тактики всім, хто її оточує, тому необхідно підключати до занять всіх членів сім'ї.

Перед початком індивідуальної чи групової роботи повинен бути підготовлений план,

необхідно встановити правила взаємодії з дитиною в залежності від її психофізіологічних особливостей. Використовуючи пізнавальні здібності дітей, враховуючи особливості розвитку психічних процесів, необхідно розвивати життєво необхідні навички для того, щоб у майбутньому вони мали змогу самостійно себе обслуговувати та виконувати в побуті просту роботу, тобто поліпшити якість власного життя та життя батьків чи опікунів.

Правильна соціально-педагогічна робота створює фундамент подальшої соціальної взаємодії дитини з синдромом Дауна з навколишнім світом. Саме тому, тут важливим є професійний підхід усієї команди працівників закладу дошкільної освіти до роботи з дітьми з синдромом Дауна. Так як в закладі дошкільної освіти діти з синдромом Дауна набувають і покращують когнітивні, емоційні та соціальні навички, доцільним є створення інклюзивних груп в усіх існуючих соціальних інститутах задля того, щоб діти з синдромом Дауна могли успішно соціалізуватися та інтегруватися в наше суспільство.

Список використаних джерел

1. Войтко В.С. Навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами: сучасні підходи: навч.-мет. посібник. Комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», 2016. 84 с.
2. Красовська Л.Г. Робота педагогічного колективу з родинами розумово відсталих учнів. *Дефектологія*. 1986. № 2. С.34.
3. Мастюкова Є.М. Лікувальна педагогіка: ранній і дошкільний вік: Поради педагогам і батькам з підготовки до навчання дітей з особливими потребами в розвитку. Москва: Владос, 1997. С.173.
4. Медведєва Т.П. Комплексний розвиток дітей з синдромом Дауна: групові та індивідуальні заняття: методичний посібник. Москва: Благодійний фонд «Даунсайд Ап», 2004. 368 с.
5. Мішина Г.А. Форми організації корекційно-педагогічної роботи фахівця-дефектолога з родиною, яка виховує дитину раннього віку з порушенням психофізичного розвитку (методичні рекомендації). *Дефектологія*. 2001. № 1. С.60-65.
6. Савицький А.М. Особливості раннього розвитку дітей з синдромом Дауна. [online], Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?

References

1. Voytko V.S. Teaching children with special educational needs: modern approaches to teaching. met. Manual. Municipal Institution «Vasyl Sukhomlynsky Kirovohrad Regional Institute of Post-Graduate Pedagogical Education». 2016. 84 p.
2. Krasovskaya L.G. The work of the teaching staff with the families of mentally retarded students. *Defectology*. 1986. № 2. P. 34.
3. Mastjukova E.M. Therapeutic pedagogy: early and preschool age: Tips for teachers and parents in preparing for the teaching of children with special needs in development. Moscow: Vlados, 1997. P. 173.
4. Medvedeva T.P. Complex development of children with Down syndrome: group and individual lessons: methodical manual. Moscow: Charitable Foundation Downside Up, 2004. 368 p.
5. Mishina G.A. Forms of organization of correctional and pedagogical work of a specialist-defectologist with a family who educates a child of an early age with a violation of psychophysical development (methodical recommendations). *Defectology*. 2001. № 1. P. 60-65.
6. Savitsky A.M. Features of early development of children with Down syndrome. [online], Access mode : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ РАБОТА С ДЕТЬМИ С СИНДРОМОМ ДАУНА В УЧРЕЖДЕНИИ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

О. А. Максименко, С. О. Кубицкий

Аннотация. В статье рассмотрены характерные психофизиологические особенности социального взаимодействия детей с синдромом Дауна. Охарактеризованы основы и принципы работы с такими детьми, освещены особенности социально-педагогической работы с детьми с синдромом Дауна в системе учреждений дошкольного

образования.

Ключевые слова: социальный педагог, раннее развитие, синдром Дауна, ребенок с синдромом Дауна, генетические отклонения, педагогическое воздействие.

SOCIAL AND PEDAGOGICAL WORK FOR THE CHILDREN WITH THE DOWN SYNDROME IN THE ESTABLISHMENT OF PRESCHOOL EDUCATION

O. A. Maksymenko, S.O. Kubitskiy

Abstract. The article deals with the psycho physiological peculiarities of social interaction of children with Down syndrome. Principles and characteristic features of social pedagogical work with children with Down syndrome in preschool establishments are highlighted.

Keywords: social pedagogue, early development, Down syndrome, child with Down syndrome, genetic deviations, pedagogical influence.

УДК 53:371.3

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ІНТЕРАКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОДУКТИВНОМУ НАВЧАННІ ФІЗИКИ

В.В. МИКОЛАЙКО

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

E-mail: M40544@i.ua

Анотація. Стаття присвячена проблемам, що пов'язані з розробкою методики впровадження інтерактивних технологій у освітній процес. Розкриті методичні аспекти використання інтерактивної дошки на уроках фізики у основній школі. З впровадженням інтерактивної дошки змінюються сама структура навчального процесу, форма подачі знання, і, що найважливіше, змінюється комунікація між тим, хто навчає, і тим, кого навчають. Особливості організації продуктивного навчання з фізики в основній школі із застосуванням інтерактивної дошки (SMART Board) дозволяють: аналізувати навчальну інформацію, урізноманітнювати порядок подання матеріалу, співвідносити обсяг між теоретичним та практичним матеріалом, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу й тому зробити засвоєння знань більш доступним; навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати; доводити власну точку зору, аргументувати й дискутувати; розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Ключові слова: фізика; продуктивне навчання; інтерактивна технологія; інтерактивна дошка

Актуальність (Introduction). Новий виток науково-технічного прогресу привів до комп'ютеризації та інформатизації світової спільноти, що не могло не вплинути на сферу освіти. З огляду на це відбувається еволюція змісту, форм і методів навчання, яка спонукає до розробок і впровадження новітніх освітніх технологій. Ці технології несуть із собою нові комплексні способи подання, структурування, зберігання, передачі та обробки освітньої інформації, дозволяють перейти до більш ефективних форм організації навчальної діяльності учнів і можуть відіграти велику, а може, і визначальну роль у зміні нинішніх педагогічних технологій. Водночас роль педагога як авторитарного транслятора готових ідей змінилася на коригування ним інтелектуального і творчого потенціалу школяра [4, 8].

Сучасна фізика, є невід'ємною складовою культури високотехнологічного інформаційного суспільства тому, що дає багатий матеріал для відпрацювання найрізноманітніших методів і прийомів роботи з інформацією. Викладання фізики пов'язане з використанням великого обсягу різноманітної інформації, що робить застосування комп'ютерної техніки особливо ефективним, оскільки дозволяє дуже швидко опрацювати цю інформацію і представити її у вигляді таблиць, схем, діаграм, визначити залежність між різними об'єктами і явищами, будовою та функціями.